

ՎԵՐԱԳԱՅԸ ՀԱՎԱՏԻՍ

1863 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5

ՓԷՆՉՀԵՆՊԷ

ՆՈՒՄԲԵՐՈ 29

ԽԻՒԼԱՍԱՅԸ ԲՕԼԻԹԻԳԱ

Իշխողա զազէթալէրինտէն պազըլարը պու կիւնլէրտէ Գրանսաղ բօլիթիգասըննթէպա-
տիլ օլտուղունու պէյան իթմէքտէտիրլէր :

Կէօրիւնիւր քի Գրանսա տէվլէթի քէնտի
միւթէֆիգլէրինն կէվլէքլէյինի , եանի Խն-
կիլթէրանն պիթարաֆ տուրուպ , հարպ ի-
տէմէյէճէյինի , վէ Լվսթրիանն տախի տիւր-
լիւ սէօզլէր իլէ քէնտիսինի ալընտըրմասընը
միւշահատէ իտիւպ , էլվուրտուղու իլէն պա-
շա չըգաճաղընտան գաթի իւմիւտ իտէրէք ,
վէ քէնտիսի տախի եալընըզճա Բուսիա կի-
պի պիր ճէսիմ վէ զուվլէթլի տէվլէթ իւ-
ղէրինն գըյամ իթմէյէ ճէսարէթ իտէմէ-
յուպ , վէ պէօյլէ օլտուղու հալաէ պիչարէ
Լէհլիլէրին տախի Բուսիանն զուլմ ու թէ-
տատիւթը ալթընտա էզիլիպ , վէ եէտլէրին-
տէ օլան աղ չօգ իմթ իյաղաթլարընը տախի
ղայպ իտիւպ գըսգըվուրգ օլաճաղլարընը տէրք
իթտիյինտէն , իլի Խմբէրաթօրուն մէրհամէ-
թինն իհալէ իթմիլ , եանի սուլհ թարիգինի
թուրուպ , պիչարէլէրէ պիր մուալէնէթ օ-
լունմատը իսէ , պարի էլլէրինտէ օլանըղայպ
իթտիրմէմէք իլիւն Բուսիա տէվլէթի իլէ
միւզաքէրէ իթմէքտէ իմիլ :

Պու սէպէպտէն էօթիւրիւ Գրանսա տէվ-
լէթի , քէնտի միւթէֆիգլէրինն նօթա կէօն-
տէրմէքտէն պաշգա պիր շէյ իտէմէյէճէյի-
նի , վէ Բուսիա տէվլէթի տախի մէգքիւրնօ-
թալարա ալթըզ ճէվապ վիւրմէյէճէյինտէն
մէգքիւր տէվլէթլէրին ալթըզ սէյրճիմա-
գամընտա տուրաճաղլարընը աղնայրպ , Բը-
րուսիա տէվլէթինն միանճըլըղ իլէ Բուսի-
այա եաղլաշմագտէ իմիլ , վէ էյէր զազէ-
թալէրին եաղտըղը սահիհ իսէ , Բուսիա տէվ-

լէթի տախի պու պապտէ Գրանսայը խօշնուտ
իտէճէյիմիլ :

Գրանսանն Բուսիայա գարը շիմտիյէ
գատար աղըրը պիր լիսան գուլլանան զազէ-
թալէրի տախի , Բուսիանն վիւրէճէյի գօնս-
թիլթիւսիօնտան մէմունն օլաճաղլարընը պէ-
յան իթմիլլէր իսէ տէ , օնլարը վիւրէճէյինն
հիչաղըլտըրը քէսմէյիպ , գըղը էլտէ իթմէք ,
վէ եախօտ սայըր պիր սէպէպ իլիւն , պիլի
եէմլէմէքտէ տիր տէրլէր : Թաֆսիլաթը
ճուլմա իրթէսի կիւնիւ :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԽԱՐԻՃԻՅԷ

ԼՄԷՐԻԳԱ . Պու ճանիպտէն կէլէն խա-
պէրլէր մուհարէպէ իւզէրինն եէնի պիր շէյ
պէյան իթմէքտէ տիրլէր :

Ֆէտէրէլէր Չարլէսթըն շէհրինի հալա
մուհասէրէ իթմէքտէ տիրլէր : Պու շէհիր
Լթլանտիք Օգիանոսունա նաղըր , Սէվաս-
թօիօլ կիպի ճէսիմ վէ միւթէհքէմ պիր
լիման օլուպ , ճէնուպ թարաֆընտա հասը օ-
լան բամուգ տախի կէմիլէրէ նաղ օլունմագ
իւզը պու իսկէլէյէ Էնտիրիլիւր իտի :

Ֆէտէրէլէր հէր նէ գատար պու շէհրին
էթրաֆընտա օլան եէտի գըթա գալալէրտէն
պիրինի , եանի Սըթթըր գալաընըղապթ իթ-
միլլէր իսէ տէ , հէր նէ գատար պու գալա-
տէն շէհրիմէգքիւրու տէօյմէյէ պաշլամըշլար
իսէտէ , վէ հէր նէ գատար Պօնֆէտէրլէր
շէհրի գուրթարմագտան գաթը իւմիտ իտիւպ
տէրունինտէ օլանը պօշաթմըշլար իսէ տէ ,
շիմտիյէ գատար հալա զապթ ու իսթիլտը-
նն խապէրի կէլմէմիլ տիր :

Ֆէտէրէլէր զանն իտէրլէր քի էյէր Չար-

լէսթընը ալըրլար խէ, ճէնուպլուէրին պէլի կէրէյի կիպի գըրըլըր, վէ անտէն սօնրա ազ վագթ զարֆընտա ճէնուպլուն հէր թաւաֆընա եիւրիւմէյէ միւգթէտիր օլուպ, զօրպալարը տայիրէի իթաաթա իտխալ իտէպիւրէր:

Տէնիր քի էօյլէ պիր պէլտէ վար ըմըշ քի օրատա խըրսըղըգ իթմէք գապիհաթ վէ ճիւնհա օլմայըպ, իլլա խըրսըղըգ իտիւպ թութուլմագ թէօհմէթ իմիշ: Պոնոն պիր նէվի տախի պու կիւնէրտէ Խնկիլթէրատա կէօրիւմիւշ տիր:

Սալիւմ տիր քի, Խնկիլիզէրին, պու Լմէրիգա մուհարէպէսինին իպթիտաընտան պէրու Պօնֆէտէրէլէրէ հիւսնիւ թէվէճճիւհէրի վար տըր, վէ Ֆիտէրէլէրէ տախի տալիմա սույի նազարլէ պագըպ պիր գաշ վու գուաթլարտա տախի Ֆիտէրէլէրին հիւքիւմէթինի երէ չարփտըլար: Հէր նէ գատար պիզէ գարանըգ իսէ տէ, գանն օլունուր քի, Խնկիլթէրա տէվէթի Պօնֆէտէրէլէրէ մուա վէնէթ իթմէքտէ օլուպ, կէրէք ագճէճէ վէ կէրէք սիլաճա անլէրէ եարտըմ իթմէքտէ տիր:

Լիլըրբուլ լիմանընտա պոնտան ագտէմ Լապաթա իսմիտէ պիր զըրհը կէմի ինշա օլունուպ, Պօնֆէտէրէլէրէ թէպիւմ օլունուգտան սօնրա, շիմիլէրտէ տախի իքի գըթա սէֆայինի հարպիլէնին թէրսանէի մէգըիւրէտէ ինշա օլունուգտու, Խնկիլթէրատա մուգիւմ Լմէրիգա սէֆիրինին մէսմուի օլտուգտա, հէման պիր միւզաքէրէ կէօնտէրիպ հիւքիւմէթին նազարը տըգգաթընը ճէլպ իտիւպ, սէֆայինի մէգըիւրէնին ինշասընըն մէնին թալէպ իթտիքտէ, խարիճիյէ վէքիլ Լօրա Ղօն Բուսէլ ճէվապ վերիւպ, տիմիշ քի, Լըֆէօլէր, եանի կէմիլէրի եափանլար, էյէր սէֆայինի մէգըիւրէնին Պօնֆէտէրէլէրէ մախսուս օլտուգտունու ալէֆէպ սէյլէրլէր իսէ, գանոնէն ճէղայա միւսթահագ օլուրլէր, վէ պու թէպէյիւն օլունմատըգտան սօնրա հիւքիւմէթ միւտախէլէ իտէմէլ:

Պոնտան ագտէմ պէյան օլունտուղի վէճհիւզը, գուրա իլէ ապէր թահրիր իթմէք, հէր նէ գատար մէմալիքի միւճթէմայը Լմէրիգա նիզամաթընա մուղայիր իսէտէ, րէյիսի ճիւմհուր օլան Լնգօն, Ղէնուպլուէրին պու նիզամաթա րիայէթ իթմէյիպ, իլլա ճէպրէն ապէր թահրիր իթտիլինի կէօրտիւքտէ, քէտիսի տախի Ըմալ թարաֆընտա պու ուսուլ իլէ ապէր թահրիր իթմէյէ պաշտը իսէ տէ, էհալի պէլտէ պոնտան խօշուտ օլմայըպ, եէր եէր միւնազալար փէյտա օլուպ, հաթթա կէչէնլէրտէ թաֆսիլէն պէյան օլտուղու վէճհիլէ, Կիւ Լօրգ շէհրինտէ պիր պէօյիւճէք իթիլալ տախի չըգմըշ իտի: (Ը) վագթլար հիւքիւմէթ եալընը Կիւ Լօրգտան ապէր թահրիրինի մէն իտիւպ, իսթիլալ թէսքին օլտուգտան սօնրա, էհալի թարաֆընտան հէր նէ գատար պէտէլ իթասը իլէ ատէմ պաշնա 300 թալէր (7000 զուրուշ գատար) վէրիւմէսի արգու օլունուպ, պոնա գարար վերիլէր կիպի օլմուշ, վէ շէհրի մէգըիւրուն միւնիսիլ լիթէսի տախի փարասը օլմայանլարը ապէրտէն թէիլալ իթմէք իչիւն իւշ միլիօն թալէր պիր թարաֆա գօմուշ իսէ տէ, պու տէֆա կէլէն խապէրլէրէ նէզարէն պոնլարըն հիչ պիրի իճրա օլունմայըպ, իլլա հիւքիւմէթ պէհէմէհալ ապէր թալէպիտիւպ, քէնտի սէօղիւնիւ եիւրիւթմիւշ, վէ Կիւ Լօրգտան տախի ապէր թահրիր իթմէյէ պաշտալըպ, էհալի տախի գուրպանըգ գոյուն կիպի պոյուն էյմէքտէն պաշգա պիր շէյ իտէմէմիշ տիր:

Պու պէյլէ օլտուղու հալտէ պիլիւմ Կիւ Լօրքտաքի միւքեաթիպիմիգ տախի ապէրէ կիթմիշ օլմալը, վէ շիմտի իհթիմալ աըր, Սըմէր գալասընտան Չարլէսթըն իւզըրիսէ աթըլան թօփլարըն գոնտաղընը աթէլէմէքտէ տիր:

Պաղէթալէրտէ շու տախի եազըլը տըր քի, թահրիր օլունան ապէրլին պիր միգտարըֆիրար իթմիշէր իմիշ, լաքին նէ գատարըֆիրար

բար իթմիշ օլտուղու վէ պիղիմ միւքնաթիւ պիմիղին տախի պու ֆիրարիլէրին իչինաէ օլուպ օլմատըղը հէնուզ մալիւմիմիշ օլմամըշ տըր :

Հըմալիլէրին օրտուսունտա կերէք ասքէր վէ կերէք հէրիմիլէրաէ միւթէկտէմ , միլլէթիմիղտէն էլիօլմ օն քիշի պուլունտուղու մէսմիլիմիղ օլմուշ տուր :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՄԻԻԹԵՆԵՎԻՅԷ

Իշ պու Ղուսմա իրթէսի կիւնիւ Ղալաթատա փէնչ շէնպէ փաղարընտա միւճէլլիա Բուսուն պիրի իլէտիյի վաղթ ֆիւճէթէն վէֆաթ իթմիշ տիր :

— Պունտան ագտէմ Եսիթանէտէ Իթալիա սէֆիրի օլուպ մէզունէն մէմլէքէթի ճանիպինէ կիթմիշ օլան Սարգի Վարաճիօյա տի Պէլլա , պու տէֆա փորթէթիլ տէվլթի նէզալինէ տէվլէթի թարաֆընտան սէֆիր նասպ օլունմուշ տուր : Իթալիա զագէթալարընըն գալլինճէ միւմայիլէյհ եագընտա թուրքտէն հարաթէթ իտէճէթմիշ , քի փորթէթիլ գրալիչաւը համլինի վաղ իտէճէթի վաղթ օրատա պուլունսուն : Սալլիմ տիր քի գրալիչաւը մումայիլէյհա Իթալիա գրալլ Վ իթթօր Լամանուէլ հաղթէթլէրինին քէրիմէսի տիր :

Եսիթանէ սէֆարէթի իչին հէնուզ պիր քիմնէ նասպ օլունմամըշ տըր :

— () Գոստոս 22 թարիի իլէ սուտուր պուլունլան իրատէի սէնիյէ միւճիպինճէ, Հիքթէթի Խայրիյէ վափօրլարընըն պունտան սօնկրա ատալար իլէ Վատըր — քէօյ իսկէլէսինէ փօթալարը իլէմլէրինէ միւսաատէ պուլունլուշ տուր :

— Պրանսըզ գրալլ միւթէվէֆա Լուիֆիլիփին թօրնու , վէ Խնկիլիզ գրալիչաւընըն զէվճի միւթէվէֆա Բրէնս Լալէրթին էմ միզատէսի օլան Բրէնս () կիւթ , պիր գաչ կիւնաէն պէրու Եսիթանէյէ վիրուտ իթմիշ օլտուղունտան , հուղուրու շէվքէթ մէվհուրու ճէն սպը փատիշահիտէ , միւլազաթը սէ

նիյէյէ մազհար պուլունլուշ տուր :

— Կէօրիւնիւր քի պու սէնէ Հոկտեմբեր պընտա Վեաղըտիսանէտէ իճրա օլունսաճագ աթ հարըշ փէք շէնլիբլի օլաճագ : Օյրա մալիմ օլտուղու վէճհ իլէ , Հարգ մուհարէպէսի էսնասընտա վուզու պուլան մուհարէպէլէրտէ իզհար իթտիյի շէճաաթ իլէ հէր քէսին մալիմի օլան Վարա Վաթմա , շիմտի Խթանպօլտա պուլունուպ միւմայիլէյհանըն տախի հարըշա տախիլ օլաճաղընտան , սայըր հարըշ իտէնլէրին ճիւմլէսինէ միւսէպագաթ իտէճէթի պէյն էլնաս շույու պուլունլուշ տուր :

— Պուսարալը Լլի նամ քիմնէ , շունա պունա պիր թագըմ գէհիրլի մուալիճէլէր ֆիրուլթ իթտիյի իչին , պու տէֆա հիւթիւմէթ մարիֆէթիյլէ թէվգիֆ գըլընմըշ տըր :

— Սաթըլլըշ նամ քիմնէ , կէչէն հաֆթա Խուքիւտար իսքէլէսինէ եագըն պիր գահվէխանէտէ ուսթուրա իլէ քէնտիքէնտինի թէլէֆ իթմիշ տիր :

— Երմաշ գարիյէսինտէ սաթըճըլըզ իլէ մէշըլլ օլան պիր քիմնէնին Պէյօղլունտա քի խանէսինէ կէչէն հաֆթա պիր աաէմ կէլիպ վէ մէրգուսուն վալլտէսինի պուլուպ , օղլունուն աղըրճա խաթմա օլտուղունու , վէ քէնտիսինին պիր չօզ վաղթ օնուս հանընա տուրուպ չօրպա փիշիրիպ խըզմէթ իթմէքտէ օլտուղունու սէօյլէսիքտէն սօնրա , շիմտի տախի սէվալընա կէլիպ անլէրէ խապէր վիրտիյինի պէյան իթմէսի իւզէրինէ , պիչալէ վալիտէսի մէրգուսուն հօգարու տալլէթ պիրլէ , օ կիճէ տախի միսաֆիր իտիւպ , իրթէսի սապահը պէրապէր հօլա չըգմազ իւզըէ թէտարիք կէօրմիւշ տիր :

Վլէ մալիմ օլտուղու վէճհ իւզըէ օրթալըպտա գունտագճը լազըրտըլարը թէվաթուր պուլմագտէ օլտուղունտան , մէրգումէ օլուպ օլանճասընը պիր պօղչա իտիւպ , էվտէ օլանլարա թէսլիմ իթմիշ , վէ իրթէսի սապահը իւզէրինէ պիրազ խարճըզ ալըպ , միւսաֆիր

իլէ պերապեր վափօրա կիթտիքտէ , խաթա օլան օղու իչիւն պիր աղ կէվլէք ալմադ իսթէմիշ , վէ մերգումուն էլինէ պիր ֆըրանս սըղ ալթունու վերուպ , կիտիպ պիր օգգա կէվլէք ալմա ալթունու պօգտումսրներ իւ ճա իթմէսի իւղէրինէ , միւսաֆիր տախի ալթունու ալմը վէ կիթմիշ :

Գարը տախի վափօրա պէքլէյիպ , վափօրուն չըգաճաղը վաղըթա գաւար մերգումուն կէվլէթիյի կէօրտիւքտէ , աըշարը չըգըպ վափօր կիթմիշ , վէ գարը պիր միգտար տախի քէօփրիւտէ պէքլէտիքտէն սօնրա , էվէ տէօնիւպ վուգումթը էվտէ օլանլարա նագլ իթտիքտէ , մերգումուն կէլիպ , իւք ախշամը քէնտիլէրինէ թէսլիմ օլունան պօղչաը տախի ախգ իթտիյինի պէյան իթմէլէրինտէ , գարընըն պաշնա սօնգ սուլար ինիւպ , հէման իշի զապթիյէ մերքէղինէ իֆատէ իթմիշլէ :

Պօղչանըն տէրունինտէ 3000 զուրուշուղ գատար տիւնիալըգ պուլունտուղու թախմին օլունմագտէ տիր :

— Ն'երիյիւն Հաֆիտէ աթի իւղ զիբը թօհաֆ վուգումթը օգումըն :

Կէչէն ախշամ Սիւլէյմանիյէ ճիվարընտա պիր մահալտէ պիր գաչ գօմշու սաաթ իւչէ գատար էլլէնտիքտէն սօնրա , պիրինին խանէսի փէք եաղըն օլմաղլէ , ֆէնէրսիլ չըգըպ , իւչ պէշ աթըմ կիտէրէք գարաղօլա թէսատիֆլէ քիմ օլտուղու սօրուլաուգտա , գունտագճը օլտուղունու սէյլէմիշ . վէ գաւաղօլ ճանիպինտէն Վթէմամ պիղիմտէ կէզիպ արամագտա օլաուղումուղ գունտագճը տըր" տէնիլէրէք , մերգում թութուղապ պապը վալաը զապթիյէյէ իյալվէ թէսլիմ գըլընմըշ օլուպ , մերգում մէյէր քի թիւֆէնք գունտագճը օլարաղ , սանաթ թընը անլատուպ խէլա օլունճալա գատար խալըճա զահմէթ չէքտիյի իշիտիլիշ տիր :

Պու մատտէ պիղիմ խաթըրմըգա շու հիքիպէյի կէթիլիք , քի էվալիտէ վուգում պուլուշ տուր :

Լյըմէնին պիրի կիճէ վաղթը ֆէնէրսիլ Գատըղա լիմանընտան կէչէրքէն , ուղագտան պիր Լէնիլէրինին կէլտիյինի ֆէհմ ի-

տիւպ , հէր նէ գատար պիր եանա սիվիշմէք իսթէմիշ իսէ տէ , ուղագտան Վթիմ տիր օ" տէյու պաղըրտըղտա , մերգում տախի եպանճը կէօրունմէք իսթէմէյիպ էլլէնտէն պիր տիւպարա իլէ խէլա օլմագ նիյէթիլլէ , չէյլէ պիր մերաանէ Վթօփիճուլում" տէյու ճէվապ վիլինճէ , օլտէմ Լէնիլէրի ֆէնէրի իլէ մերգումէ եանաղըպ , "սէն իսլաճմը սըն եօխսա րալա" տէյու սիւալ իթտիքտէ , մերգում տախի "Լյըմէնիյիմ" տէմիշ . օլտէմ Լէնիլէրի տախի "հիչ Լյըմէնի թօփիճու օլումը մու" տէյու սիւալ իտինճէ , "էֆէնտիմ" նախուա թօփիճուսուլում" տէյու ճէվապ վէրմիշ :

Թահլէլիւն Ֆիլիպէ վէ Լյահմէ Ֆիլիպէնի ֆիլիպէ :

69 00 Թահլէլիւն միթաղէ
57 10 Սուգատտէմ չըգարըլան Լյահմ
57 35 Սուախիսարէն չըգարըլան Լյահմ

ԻՅԱՆԱԹ

Իշպու զագէթա հաթթատա իքի տէֆա ուֆաղըթա իլէ , վէ պիր տէֆա պէյիւք գըթա իլէ նէշը օլունուր :

Պիր էրլըղ	100	զուրուշ
Ալթը պլըղ	60	"
Իւչ պլըղ	30	"
Ուֆաղ նուսիսի	1	"
Պէյիւք նուսիսի	2	"

Թաշըալար իչիւն , 50 սաաթլըգ մէսաֆէտէ պուլունան էյալէթլէր իչիւն սէնէվի 15 զուրուշ վէ 100 սաաթ մէսաֆէտէ պուլունանլար իչիւն 30 զուրուշ փօթա փարաը ալընըր :

Իյանաթըն պէհէր սաթըրընտան պիր տէֆա իչիւն 60 փարա , իքի տէֆա իչիւն 40 փարա ալընաճաղ տըր :

Իքի տէֆատան զիյատէ գօնուլաճաղ վէ պէյիւք իյանաթ իչիւն այը փաղարըղ օլունուր :

ՄԻՄՈՒՐԻՅՆ

ԻՍԹԱՆՊՈԼՏԱ . Պէյիւք Եննի խանըն իւսթ գաթընտա . Ն° 2 . Վէրաղայը Հափատի ոտաը , ԻՋՄԻՏ . Մ . Յակոբ Աղա Նաղարէթեան . ՊՐՈՒՍԱ . Թէփիլէ Աղա Գալիօնճեան . ԷՏԻՐԻԷ . Թորոս Աղա Յօհաննէսեան : ԹՐԱՊԶՈՒՆ . Խաչատուր Աղա Էլմասեան : ԹԷՔՖԻԻՐ ՏԱՂ . Յարութիւն Աղա Ճամճեան : ԳԱՏՈՒՐԵԷ . Յօհաննէս Աղա Պալըգճեան : ՀԱԼԷՊ . Յոյհաննէս Աղայ Գիւրըճեանօֆ : Սայըր էյալէթլէր իչիւն տէ իլէրուտէ մէմուրլէր թախիս գըլընաճաղ տըր :

ՍԱՀԻՊԻ ՄԱԹՊՈՒԱ ՎԷ ԴԱԶԷԹԱ
Յ . ՄԻՆԱՍԵԱՆ